

הטעם השני שטומאת מת אינה שכיחה ואין לחוש לה (עפ"י מאירי. וכן הרמב"ם פסק 'דחוייה' ואעפ"כ נקט א,ג) רק הפרשה מאשתו).

ב. נחלקו רבי עקיבא וחכמים האם הגזרה שגזרו על גדה שמטמאה טהרות למפרע מעת לעת, אמורה גם כלפי טומאת בועלה; רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרים (כדי שלא יהא לבו נוקפו ופורש. ומ"מ טמא טומאת ערב משום מגע. ע' גדה יד טו). ואמר רב חסדא: לא נחלקו חכמים אלא ב'אחר אחר', היינו שמצאה דם אחר שעבר הזמן בכדי שתדך מן המיטה ותדיח את פניה (רש"י. וע' גדה יד; שפ"א), אבל מצאה בתוך זמן זה – הכל מודים שמטמאה את בועלה.

הלכה כחכמים, שאין מטמאה את בועלה (רמב"ם איסור"ב ח, יג מטמאי משכב ומושב ג, ח ועוד).

ג. הסיקו עפ"י הברייתא כדברי רבי זירא ודלא כסברת רב שימי מנהרדעא, שבועל גדה טובל ביום השביעי לטומאתו (או בלילות שלאחר מכן. עתוס' ישנים; בית יוסף י"ד קפג), שלא כגדה עצמה שאינה טובלת אלא בליל שמיני.

דפים 1 – 2

ט. א. האם טומאת מת בקרבנות ציבור הותרה או דחוייה? אלו נפקותות יש בשאלה זו?
ב. מה דין הנ"ל בקרבן יחיד הקבוע לו זמן, כגון אילו של אהרן?

א. קרבן ציבור הקבוע לו זמן – קרב בטומאה – [טומאת מת. ואפשר אף שאר טומאות מגע – ע' זבחים כב]. ונחלקו אמוראים בדבר; רב נחמן אמר טומאה הותרה בציבור (וכן הוכיחו בשם רבא ממשנתנו, ואילו רבינא דחה). ורב ששת אמר: דחוייה היא – (בקושי. וכן דעת כמה אמוראים – ע' להלן מו: פסחים עט פ פד. וי"א כן גם בדעת אביי ורבא. עתוס' זבחים לג). ותלו שאלה זו במחלוקת התנאים: לרבי יהודה טומאה הותרה, ולרבי שמעון (רבי יוסי ורבי מאיר. להלן ח) – דחוייה.

לפי לשון ראשונה, כאשר ישנם כהנים טהורים באותו בית-אב, לדברי הכל טהורים עושים ולא טמאים. לא נחלקו אלא כאשר אין טהורים באותו בית-אב, האם מחזירים אחר כהנים מבית אב אחר. ולפי לשון אחרת אפילו כשיש טהורים באותו בית אב, סובר רב נחמן שהטמאים עושים.

א. הלכה כמאן דאמר 'טומאה דחוייה בצבור', ויש לחזור אחר טהרה כאמור (רמב"ם ביאת מקדש ד; סמ"ג ל"ת שה). ויש שנראה מדבריהם שנקטו 'הותרה' (עפ"י ר' יהונתן מלונגיל; ב"ח או"ח שכתב בדעת מהר"ם; שאג"א לח בדעת התוס').

ב. כשחייבים לחזור אחר טהרה, משמע אפילו אם יצטרכו להמתין זמן מה בקיום המצוה, ממתנינים כדי לעשותה מן המובחר, בטהרה (ע' שבות יעקב ח"א לד (וע"ע בשו"ת מענה אליהו ג). וע' שיח יצחק להלן מו. שכתב בדעת רש"י שאם אפשר להקטיר האימורים בטהרה בלילה, אין להקטירם ביום בטומאה. ומאידך כתב בחזו"א (קכו, ו) שמנחת נסכים יש להביאה ביום הקרבן אפילו בטומאה הגם שאפשר להביאה ביום אחר בטהרה (ול"ק קושית הרש"ש)).

ג. כתב הרמב"ם (ביאת מקדש ד, יד): אפילו היו כל אנשי המשמר טמאים, יש לחזור [למ"ד 'דחוייה'] אחר כהנים ממשמר אחר [ואין איסור לכהן לעבוד שלא במשמרתו, אם ירשוהו בני המשמר. שו"ת משיב דבר ח"ד יא]. ורק אם רוב הכהנים הנכנסים לירושלים היו טמאים – יעשו בטומאה [ומשמע שבזוהו אין צריך לחזור אחר טהורים, הגם שטומאה דחוייה. ע' גבורת ארי שהקשה על כך. וע"ע כתבי קה"י קלו; אבי עזרי ביאת מקדש שם].

ויש מהאחרונים שכתב שאם כל אנשי המשמר טמאים, הכל מודים שאין צריך לחזור (עפ"י מהרש"א מהדורא בתרא ב"ק ק').

ד. כהן גדול ביום הכפורים שנטמא בטומאת מת; מבואר בתוס' רא"ש שלדעת הסובר טומאה הותרה בציבור – משמש בטומאה, ולמ"ד טומאה דחוייה בצבור – ישמש הכהן האחר שמתקנים לו (וכן נקטו מסברה פשוטה בחזון איש (קכו, יג) ובאגרות משה קדשים ה. ובתו"י (סד"ה הפרישה) נקטו בפשטות שאם נטמא במת ישמש הכהן המתוקן תחתיו. ומסתימת הדברים שם היה נראה לכאורה שכן הדין אף למ"ד טומאה הותרה בציבור).

והנצי"ב בחדושיו כתב שאפילו למ"ד דחוייה – ישמש הכהן הראשון מפני שלכתחילה מצוה בכהן שנתרבה שבעה ימים.

כדוגמת נידון זה, האם מהדרים אחר טהרה כשהדבר כרוך בביטול מצוה שלכתחילה – ע' במנחת חינוך שט, טו, שב, ט; אבנ"ז או"ח שפה, כא חו"מ קמב ד"ה ואין.

ה. פשוט, אף לרב נחמן וללשנא בתרא שהטומאה הותר גמור היא – אסור להיטמא לכתחילה ולהקריב בטומאה (אגרות משה או"ח ח"ד סו"י צ). וכמו כן אם הפיסו וזכה בו כהן טהור, אסור למסור העבודה לאדם טמא, וכל שכן שאסור ליתנו לטמא מבית-אב אחר (חזו"א זבחים ב, ב). וכן אם יש לפניו מים להיטהר – חייב ליטהר ולהיות 'טבול יום' (עפ"י ירושלמי פסחים ז, ו; משך חכמה חקת יט, ז אחרי טו, כח. ונקט שם שה"ה אם יש מי שטמא בטומאה קלה ממנו, יש ליתן לו לעבוד).

יש מי שכתב שאם רוב כהני בית-אב טהורים ומיעוטים טמאים, לדברי הכל אין מביאים בטומאה (כן כתב בשבט הלוי ח"א קנו מצד הסברה. ודקדק בזה לשון הרמב"ם).

ו. היו שם טמאים וטהורים, בענין שצריך לחזור אחר הטהורים, ועבר והקריב כהן טמא; אפילו למאן דאמר 'דחוייה' – לא פסל עבודה (עפ"י תוס' ד"ה דם; מהרש"ל יבמות לג ועוד). ויש מדייקים בדעת הרמב"ם שהעבודה פסולה בדיעבד והכהנים חייבים מיתה על ביאת מקדש ועל שימוש בטומאה (עפ"י מרכבת המשנה בימ"מ ד, ז; שבט הלוי ח"א קנו. ובחזו"א (אה"ע קלט, ג) כתב בדעת הרמב"ם שאם רוב אנשי בית אב טהורים – נתחללה עבודה. ע"ע בשו"ת מענה אליהו ג).

כיוצא בזה, היה עומד ומקריב מנחת ציבור שכולה לגבוה כגון מנחת נסכים של קרבן ציבור, ונטמאת בידו; למאן דאמר 'הותרה' – יכול להקריבה, ולמאן דאמר 'דחוייה', אם יש לו אחרת יביאנה תחתיה כי עדיף לחזור אחר טהרה.

בתוס' (סד"ה מכלל) מבואר שזה רק כאשר אין הציץ מרצה, כגון שנשבר [או שאינו על מצחו – לרבי יהודה], אבל כאשר הציץ מרצה, אפילו למאן דאמר 'דחוייה' אין צריך להביא אחרת תחתיה (שעל זה מועיל ריבוי ציץ בכל מקום, שיעלה הקרבן לרצון גמור כמו טהור. עפ"י משנת ר' אהרן טו). ואולם דבר שיש בו שיריים הנאכלים כגון מנחת העומר שנטמאה, לדברי הכל יש לחזור לעשותו בטהרה – כדי לאפשר האכילה (רש"י ועוד), והלא קרבן הבא בטומאה אינו נאכל.

א. כתבו התוס' (זבחים פז): שמנחת העומר שהיתה בכלי שרת, הואיל וכלי שרת מקדשים את הראוי להם – אין מביאים אחרת אף אם נטמאה שהרי סוף סוף צריך להקריב קומצה כדין הפסולים שנתקדשו בכלי שרת (וע' חזו"א זבחים יט, יד ואו"ח קכו, ו).

ב. יש אומרים שהוא הדין לענין קרבן פסח, אעפ"י שנאכל בטומאה מצוה לחזור אחר טהרה לכו"ע (עתוס' מנחות טו לענין אכילת לחם הפנים שלכו"ע 'דחוייה' היא ולא 'הותרה'. עפ"י נובי"ת או"ח פו. וע"ע שער המלך ביאת מקדש ד, יד ומקדש דוד כו, ב). ויש סוברים שלענין פסח לעולם מהדרים אחר טהרה מפני שאינו קרבן ציבור ממש, כדלהלן בסמוך.

עוד מבואר בגמרא שלדעת האומר טומאה הותרה בציבור, אין צריך ריצוי ציץ לקרבן ציבור הקבוע לו זמן. ולמאן דאמר דחוייה – צריך לריצוי הציץ.

א. בתוס' כאן מבואר שאפילו באופן שנשבר הציץ וכד' שאינו מרצה, אעפ"כ מביאים את קרבן הציבור בטומאה, שאין ריצוי הציץ מעכב הבאת קרבן ציבור (וכ"כ הר"י קורקוס. ומ"מ כשהבשר טמא ונוקטים אין הציץ מרצה על אכילתו, אין זורקים את הדם למ"ד 'דחוייה', אפילו בקרבן ציבור. ע' בבאור הדבר במקדש דוד כו, א). ויש חולקים (עפ"י מאירי פסחים עז; גבורת ארי).

ב. נפקותא אפשרית נוספת משמע בסוגיא (ח.ת); אם ננקוט טומאה הותרה בציבור אין צריך להזות על הכהן המופרש [עכ"פ לריש לקיש אין למדים פרישה ממילואים. ע' לעיל ד.], אבל למ"ד טומאה דחוייה – צריך להזות.

וכן נתבאר למעלה שיש דעה הסוברת שאם נוקטים 'דחוייה', פרישת הכהן צריכה להיות גם מחשש טומאת מת הלכך אין לאנשים אחרים לשהות עמו.

נפקותא נוספת: למ"ד אין הציץ מרצה על אכילתו, אם נוקטים 'דחוייה' – אין שתי הלחם באים בטומאה שהרי אין שם אלא אכילתו. ולמ"ד 'הותרה' – באים, שא"צ ריצוי ציץ (עפ"י פסחים עח).

– לפי דעה אחת (בפסחים פד), השובר את העצם בפסח הבא בטומאה – למאן דאמר 'דחוייה' חייב, ולמ"ד 'הותרה' פטור (כן משמע מרש"י שם; מצפה איתן שבועות ג).

– ישנה דעה (בפסחים פ) שכיון שטומאה 'דחוייה' בציבור ואינה התר גמור, פסח הבא בטומאה אינו מדחה יחידים לפסח שני.

ב. אילו של אהרן, אעפ"י שהוא דוחה את הטומאה מפני שקבוע לו זמן אך הואיל ואינו קרבן ציבור, הכל מודים שיש לחזור לכתחילה לעשותו בטהרה.

א. מבואר בתוס' שלדעת האומר טומאה הותרה בציבור, מהתורה הותר לגמרי אף אילו של אהרן וכדומה, אלא שחכמים גזרו להדר אחר טהורים. ואילו למאן דאמר 'דחוייה' – מהתורה יש לחזור אחר טהורים.

ויש מצדדים שאפילו מדאוריתא לא הותרה ביחיד הטומאה אלא דחוייה ורק בציבור הותרה לגמרי (ע' שאג"א עז; גבורת ארי ו: בדעת התוס' שם; כתבי הגר"י ז' זבחים טז: מהר"ץ חיות להלן גא).

ב. יש אומרים שלדעת רבי יהודה אפילו בקרבנות יחיד נוקטים 'הותרה' (ע' נוב"ת או"ח פו; דו"ה רעק"א וגבר"א).

ג. נחלקו אחרונים האם בשעה שיש ציץ מרצה, מהדרים אחר טהורים בקרבן יחיד הקבוע לו זמן (עפ"י שעה"מ ב"א מ"מ ד, ח; רעק"א בדרך אחת. [וכ"מ בריטב"א ז: ד"ה הנה, אלא ש"ל שהוא סובר כן אף בציבור ודלא כהתוס']) או אין צריך לחזור אחר טהרה [כמו בקרבן ציבור אליבא דרב ששת, שכתבו התוס' שאין צריך להדר אחר טהרה כשיש ציץ המרצה] (עפ"י חו"א קכו, ז. ויש אומרים דוקא לרב ששת אין צריך אבל לר"נ צריך – ע' רעק"א בדרך השניה).

ד. כתבו התוס' שקרבן פסח אעפ"י שקרב ונאכל בטומאה בציבור, הכל מודים שלכתחילה יש לחזור לעשותו בטהרה ולא הותרה בו הטומאה מכל וכל – מפני שאינו קרבן ציבור ממש שהרי הוא בא משל היחידים.

ובכמה מקומות משמע בתוס' שלא נחתו לחילוק זה (ע' להלן ג. ד"ה ונ"מ; זבחים לג. ד"ה הגה"ה. וע' גם בחדושי רעק"א שהקשה על דברי התוס' כאן; דובב מישרים ח"ב יד).

דף ז

י. מה הדין במקרים הבאים?

א. היה עומד ומקריב מנחה ונטמאת בידו.

ב. דם שנטמא וזרקו.

א. היה עומד ומקריב מנחה ונטמאת בידו; אם היתה זו מנחת ציבור שאינה נאכלת, כגון מנחת קרבנות המוספים, למאן דאמר טומאה הותרה בציבור – משמע בסוגיא שמקריבה אפילו יש לו אחרת טהורה. ולמאן דאמר 'דחוייה' – מביא אחרת אם יש לו.

כנזכר, התוס' כתבו שאם היה הציץ על מצח הכהן באותה שעה, גם למאן דאמר 'דחוייה' אין צריך להביא אחרת תחתיה.

ובספר שער המלך (ביאת מקדש ה,ח) צדד בדעת הרמב"ם שהברייתא נוקטת שאפילו הציץ על מצחו יש לחזור על טהרה, ודלא כרבי יהודה.

ובאגרות משה (ח"א קדשים ה) צדד מסברה בדעת הרמב"ם שרק אם הציץ על מצחו אפשר להקריב בטומאה, אבל בלאו הכי אפילו בדיעבד פסול.

מנחה ששייריה נאכלים, כגון מנחת העומר – לדברי הכל יביא אחרת תחתיה אם יש לו, שיש לחזור לעשותה בטהרה לאכול השירים כאמור לעיל.

וכן מנחת אילו של אהרן, הואיל והיא קרבן יחיד [הגם שדוחה את הטומאה], לכולי עלמא יש להביא טהורה אם יכול.

מנחת קרבן ציבור שאין קבוע לו זמן, כגון מנחת נסכים של פר עבודה זרה – אינה דוחה את הטומאה וצריך להביא אחרת תחתיה. ואם אין לו אחרת – מקריבה.

הטעם שמקריבה פרשו התוס' מפני שהציץ מרצה. ומשמע שאם נשבר הציץ [או שאינו על מצח אהרן, לרבי יהודה] – לא יזרק. וכן מבואר בתוס' זבחים (צב. ד"ה שלנה). וכ"כ בשער המלך (ביאת מקדש ה,ח). ולמאן דאמר אין הציץ מרצה על העולים (ע' פסחים עז-עח וברש"י), נראה שבכל אופן לא יקריב המנחה שנטמאה.

מנחות היחיד שאין קבוע לה זמן – לעולם אינן באות בטומאה. ואף על פי שהציץ מרצה גם ביחיד, לכתחילה אין לו לעשות בטומאה. ואם עשה במזיד – לא הורצה (ע' שפת אמת).

ב. דם שנטמא וזרקו; בשוגג – הורצה, במזיד – לא הורצה [קנס חכמים הוא. ונחלקו אמוראים האם 'מזיד' הכוונה שנטמא במזיד או שזרקו במזיד. עפ"י מנחות כה. ועוד. והלכה כדעה אחרונה].

על מה הציץ מרצה ועל מה אינו מרצה – ע' בפסחים עז-עח; מנחות כה; זבחים כב.

יא. א. האם הציץ מרצה כאשר אינו מונח על מצח הכהן או כשנשבר?

ב. האם מותר לכהן לישון עם הציץ? האם מותר להסיח דעת ממנו?

א. לדברי רבי שמעון, הציץ מרצה גם כשאינו נתון על מצח אהרן (... תמיד לרצון להם לפני ה'). רבי יהודה אומר: עודהו על מצחו (בשעת הטומאה. רש"י כאן ובסנהדרין יב:) – מרצה. אין עודהו על מצחו – אינו מרצה (... על מצח אהרן ונשא).

אמר אביי: נשבר הציץ, הכל מודים שאינו מרצה (על מצחו ונשא – בראוי למצחו).

הרמב"ם פסק כרבי יהודה שאם אינו על מצחו – אינו מרצה.

- ב. מבואר בגמרא שאין לישן כשהציץ עליו (אם משום הסח הדעת או מחשש הפחה. עתו"י ועוד. וכתב בשפת-אמת שאין זה איסור תורה).
וכן אסור להסית דעת ממנו (על מצחו תמיד רבה בר רב הונא).
א. משמע שהוא איסור תורה. ולכאורה משמע בגמרא שר' שמעון אינו סובר דרשה זו (וע' שאגת אריה לח; הגהות חשק שלמה).
ב. כבר העירו אחרונים על הרמב"ם שהזכיר הלכה זו רק ברמז (תפלין ד,ד). ואולם הסמ"ג (שה) הביאה בפרוש.

דף ח

- יב. א. האם היו מזים מי חטאת על הכהן בשבעת ימי פרישתו?
ב. האם מותר לאחיו הכהנים ליגע בכהן בזמן פרישתו?
ג. האם טבילה או הזאה בזמנה מצוה אם לאו?
ד. מהו מקור השם 'לשכת פרהדרין'?

א. לדברי רבי מאיר, היו מזים על הכהן הפורש קודם יוהכ"פ או קודם עשיית הפרה בכל יום ויום מלבד ביום השבת שההזאה אסורה בו משום 'שבות', ומלבד ביום הרביעי לפרישתו שאין להסתפק ביום זה אם הוא שלישי לטומאה או שביעי. טעמו של רבי מאיר הוא שהזאה בזמנה – מצוה, ויש לחוש (מצד מעלה דרבנן) בכל יום ויום שמא הוא יום שלישי / שביעי לטומאתו (שיום הפרישה עולה לו ליום אחד אפילו נטמא בו ביום קודם הפרישה. ערש"י).

לדברי רבי יוסי אין מזים עליו אלא שלישי ושביעי בלבד, שסבר הזאה בזמנה לאו מצוה היא.
ורבי חנינא סגן הכהנים אומר: כהן השורף את הפרה מזים עליו כל שבעה [מלבד בשבת וברביעי לפרישה] משום מעלה שעשו חכמים בפרה, ואילו כהן גדול ביום הכפורים אין מזים עליו אלא שלישי ושביעי בלבד.
לרבי מאיר ולרבי חנינא סגן הכהנים שמזים על הכהן העושה את הפרה בכל יום, אמר רבא: יש להפרישו ביום רביעי כדי שיום הרביעי לפרישתו יצא בשבת ובכך לא תיבטל הזאתו שני ימים.

א. אם חל יום השלישי או יום השביעי לפרישתו בשבת, נראה שיש להפרישו יום אחד מקודם, כדי שיהא אפשר להזות עליו בשלישי ובשביעי לפרישתו, שאל"כ יש לחוש שמא נטמא ביום הפרישה ולא טהרנוהו (תור"י הלבן; תורי"ד).

ואולם ברמב"ם (עבודת יוהכ"פ א,ד) משמע שאין מקדימים את הפרשתו אלא הזאות שלישי ושביעי נדחות. ולדעת האומר אין מזים עליו אלא שביעי ושלישי בלבד – באופן זה נדחת ההזאה. וכן פסק הרמב"ם (וכ"כ בלקוטי הלכות. ובשפת אמת כתב לדון שבאופן זה תדחה ההזאה שבת, ע"ש. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

ב. הלכה כרבי חנינא סגן הכהנים (רמב"ם; לקוטי הלכות).

משמע בסוגיא שהזאה זו אינה אלא משום חשש טומאה, מצד מעלה בעלמא. וכן מפורש בגמרא לעיל (ד). לריש לקיש. ולפיכך למאן דאמר טומאה הותרה בציבור, אין צריך הזאה כלל.